

Vurulmuş alnından tertemiz uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna ya Rab, ne güneşler batıyor!
Ey bu topraklar için, toprağa düşmüş asker,
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alını değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhidi,
Bedrin arslanları ancak bu kadar şanlı idi.

Mehmed Akif Ersoy

Türk Gençliği

Ne işler ile meşgulsün?
Türk gençliği Türk gençliği
Hangi ayarda bir kulsun?
Türk gençliği Türk gençliği

Aha geldi yeni asır
Ellerimiz hala nasır
İşyerimiz yarım küsür
Türk gençliği Türk gençliği

İşin yok tur da durakta
Ne diskotekte ne parkta
Senin yerin ta dorukta
Türk gençliği Türk gençliği

Tabiatı Allah (c.c) vermiş
Efes bilmem kimden gelmiş
Bizden toruna ne kalmış?
Türk gençliği Türk gençliği

Düşman çoğunluğa bakmaz
Düşman bağarmaktan ürkmeyiz
Düşman slogandan korkmaz
Türk gençliği Türk gençliği

Tek çare var okumaktır
İlim irfana doymaktır
Hem tatbikata koymaktır
Türk gençliği Türk gençliği

İlimle güneş vurulur
İlimle sular durulur
İlimle devlet kurulur
Türk gençliği Türk gençliği

Yeni asra hazır mıyız?
Tamam mıyız hazır mıyız?
Yoksa yine özür müyüz?
Türk gençliği Türk gençliği

Dört mevsimin dördü bizde
İnsanın en merdi bizde
Yine dünya derdi bizde
Türk gençliği Türk gençliği

"Ülkem tabiat şaheseri
Ve efes harebeleri"
Hep deriz tarihten beri
Türk gençliği Türk gençliği

Yarınlara medeniyet
Neslimize büyük devlet
Varmı böyle hüsnüniyet?
Türk gençliği Türk gençliği

Düşman birlikten çekinir
Düşman dirlikten çekinir
Ve uygarlıktan çekinir
Türk gençliği Türk gençliği

Kütüphaneni kudun mu?
Kitaplarla doldurdun mu?
Araştırdın okudun mu?
Türk gençliği Türk gençliği

Bir gün Şen Ozan'a gelde
Dertleşelim gurbet elde
Esir Türkler hangi elde?
Türk gençliği Türk gençliği

**Osman Nuri Şen
Almanya**

GÖKBAYRAK

İKİ AYLIK FIKIR ve KÜLTÜR DERGİSİ

DOĞU TÜRKİSTAN
KÜLTÜR ve DAYANIŞMA
DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

Temmuz - 1995 CİLT : 2 - SAYI : 10

SAHİBİ

KAYSERİ
DOĞU TÜRKİSTAN
KÜLTÜR ve DAYANIŞMA DERNEĞİ
ADINA
MEHMET CANTÜRK

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

ABDULMECİT AVŞAR

YAYIN KURULU

CELÂLETTİN BATUR
ABDÜLSAMED İLKTÜRK
HALUK GÖKTÜRK

REKLAM SORUMLUSU

ABDURRAHİM TÜRKDOĞAN

HABER SORUMLUSU

ABDÜLSAMET İLKTÜRK

DAĞITIM ve ABONE

SORUMLUSU
CELÂLETTİN BATUR

İDARE YERİ

DOĞU TÜRKİSTAN
KÜLTÜR ve DAYANIŞMA DERNEĞİ
KAYSERİ

YAZIŞMA ADRESİ:

HOCA AHMET YESEVİ MAH.
TÜRKİSTAN EVLERİ 44. SK. NO : 28/A
(38090) KOCASINAN / KAYSERİ
TEL. FAX: (352) 339 39 65

YURTIÇI

BANKA HESAP NO:
ÖKTAY BOZKURT 692046

YURTDIŞI

BANKA HESAP NO:

(TL) 5300 30440 1944272
(DÖVİZ) 30100-172164
İŞ BANKASI MERKEZ ŞUBESİ

Yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir. Gönderilen ya-
zılar yayınlansın veya yayınlan-
masın iade edilmez. İsim zikredil-
meden iktibas edilemez.

DİZGİ • BASKI •

NETFORM

Matbaacılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: 222 22 63 KAYSERİ

İÇİNDEKİLER

- BAŞMAKALE**
Turgun Almas
Mehmet Emin Batur2
- BİYOĞRAFI**
Mehmet Cantürk
Fıkıh Kadi-Şehid Gazi
Abdülkadir Abdülvaris.....5
- ARAŞTIRMA**
İlk İslâm Türk Eserlerinde
Hz. Peygamberimiz
Abdurrahim Türkdöğän7
- KÜLTÜR**
Uygur Destanlarının Tarihi
Kaynakları
Celalettin Batur9
- TÜRKLERDE GÖK ve MAVİ RENKLER**
Hayrullah Efendiğil12
- ARAŞTIRMA**
Kulahmet Cantürk
Çin'in Doğu Türkistan ile
Münasebitlerine Umumi Bakış14
- TARİH**
Şarki Türkistan Tarihi16
Gökbayrak
- HABERLER**
Abdulsamet İlktürk.....18
- HİCRET**
Mehmet Cantürk19

Abdülcemil TURAN
Yenidoğan Mh. 41. Sk. No: 7
Daire: 4 Zeytinburnu - İST.

B

TURGUN ALMAS

Mehmet Emin BATUR

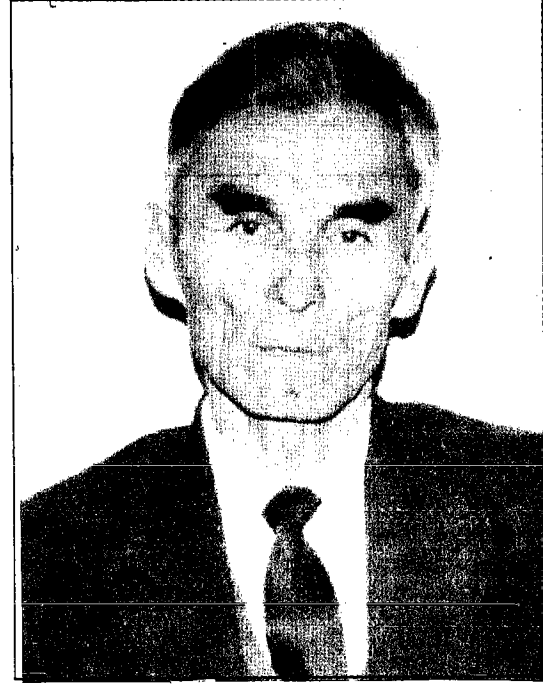
*Bir milletin
ezelden ebediyete
varlığını
sürdürmesinin
teminatıda o milletin
bağrından çıkan
şairleri yazarları
Alimleri ve
unutulmaz destanlar
yazan milli
kahramanlarıdır.*

Bir ağacın ayakta durmasını sağlayan, onu toprağa sıkı sıkıya bağlayan, her türlü dış etkenlere karşı koruyan ve kollayan, kısacası ona hayatiyetini devam ettirme imkanı veren en mühim organı hiç şüphesizki kökleridir.

Bir milletin ezelden ebediyete varlığını sürdürmesinin teminatıda o milletin bağrından çıkan şairleri yazarları Alimleri ve unutulmaz destanlar yazan milli kahramanlarıdır. Biz burada Do-

ğu Türkistan'nın asla unutulmayacak mümtaz yazar şair ve tarihçisinden, otuz yıllık bir araştırma sonunda Türk dünyası için tarihin her safhasında kaynak teşkil edecek bir eser olan "UYGURLAR" kitabının yazarı Turgun ALMAS'dan bahsedeceğiz.

"UYGURLAR" Kitabının yayınlandığı 1 Şubat 1989 tarihinden çok kısa bir zaman sonra Çin hükümeti söz konusu kitabın derhal toplattırılmasını kararlaştırdı ve bütün yurt genelinde toplattırıldı. Kısa zamanda Doğu Türkistanlıların kalplerinin derinliklerinde kıvılcım bekleyen bir kor misali saklı bulunan "Milli kimlik" yanardağını ateşleyen bu "Uygurlar" adlı kitap, aynı zamanda Doğu Türkistan Türklerinin başına kara bir kâbus gibi çöken Çin müslemlekeçilerini de endişeye düşürmüş, bir hayli te-

laşlandırmıştır. Bundada pek haksız sayılmazlar zira günün birinde mutlaka korktukları başlarına gelecektir. Zulüm ebedi değildir.

Muhterem yazarımız Turgun Almas, 1924 yılı 10, ayın 30. günü Kaşgar Eskişehir nahiyesi Devletbağ köyü darboğaz bölgesinde namrat ailesinde dünyaya geldi. 1934'den 1939 yılına

kadar Bulaksu Bölgesi Örkeş Köyü İlkokulu ile Kaşgar-Eskişehir'deki Nurbaşı İlkokulunda okudu.

1939 yılı 9. ayından 1942 yılı 8. ayına kadar Ürümçi'deki mabek vilayeti siphon mektebi, 1956 yılı 6. ayından 1957 yılı 6. ayına kadar Luvşun Edebiyat Şuyuhan'da okudu. O, 1940'lı yıllardan başlayıp Rus, Fransız, İngiliz Klasik yazarları ve Sovyet yazarların eserleri ile tanışmaya başladı. Onun 1941 yılında ilân edilen "Dönmeyiz" isimli şiiri şairin şairliğe başlamasının ilk meyvesi olarak bilinir.

Turgun Almas 1942 yılı'nın 8. ayında Sabık vilayeti Siten'itamamladıktan sonra Karaşehir nahiyesinin denzil köyündeki ilkokula müdür oldu. 1943 yılında gomindang gam indanğçılarının hakikate bakışı töhmet ile dolup taşan "Nutuk" lara karşı çıktığı ve gençler arasında gomindang ekşiyatçılarının Faşist diktatörlüğüne karşı teşvikat yaptığı için gomindang makamlarınca tutuklandı. Bu bir süreli hapishane hayatında, o, "Tutkun" "Garip ihtiyar" "Cemile" "Hürriyet meşalesi" "İki duvarcı genç" "Çoban" adlı şiirlerini yazıp kendisinin hürriyete susamışlığını ve günlerden bir gün hürriyet güneşinin doğacağını vurguladı.

1946 yılı 6. ayın 15. günü

Turgun Almas Edebi icadiyet'e başladıktan sonra Edebiyatın her türlü Dergilerinde birçok eserleri yazdığından hariç Uygur Edebiyat Tarihi ve Uygur Tarihine dair hayli çok eserler yazdı. Onun "Tarım Rüzgarları" "Tan-Seher" adlı şiir derlemeleri ile 1955 yılı Doğu Türkistan'da geçirilen Edebi eserleri değerlendirmede 1. dereceli eserler olarak çıktığından yabancı dillerden Çin, Rus ve İngiliz dillerine de tercüme edildi.

"11 Maddelik Bitim" (Gomindang makamları ile üç vilayet süreli hükümeti ortasında düzenlenen bitim) ilân edildikten sonra Doğu Türkistan halkı (Esasen Gomindong hükümranlığına yedi vilayet halkı)nın hayatında kısa müddet ömür süren demokratik güvenlik süresi başladı. **Turgun Almas** o zamanlar Keşgar'daki eğitimci yetiştirme kursunda müdürlük yapmaktadır. Bunun yanında Kaşgar öğretmen okuluna müdür tayin edildi. bu sıralarda şair kendisinin "Ümitli Hayal" "Güneyin Sesi"

gibi şiirleriyle halkı çeşitli tehlikelere karşı durmaya çağırdı.

1947 yılı 5. ayında Ahmetcan Kasimi, Cancunğ'lar Güney Türkistan'ı gözden geçirmek için Kaşgar'a gelmişlerdi.

Turgun Almas üç kişiden teşkil olunun halk vekilleri oluşumundan cangcung ile görüşmeler yapıp halkın hukuki meydanının olması gerektiğini ifade etti. Ahmetcan Kasimi safindakiler Urümçiye döndükten sonra Gomindanğ hükümranlığındaki bölgelerde işte böylesine tehlikeli zamanlarda "Satılmış ölüm" adlı cesurca şiirleri ile Ciangcişni'yi ve onun Doğu Türkistan'daki milli uşaklarını açıkça ezmiş oldu.

Gomindang daireleri 1947 yılı 7. ayın 21. günü gece Kaşgar öğretmen okulunu kuşatma altına alıp **Turgun Almas** 'ı tutuklayıp Sabık Gomindang Kaşgar Yenişehir nahiyesindeki Askeri Cezaevine koydular. Gomindang sorgulayıcıları şairi sert eziyetli bir sıkıştırmaya alıp, vahşice işkence edip boyun eğdirmeye çalışmışlarsada onu zerre kadar diz çöktüremediler. O, hapishane de olduğu dönemlerde bile "Güzelim" adlı şiirlerini yazıp kendisinin inkilapçı ümitvarlığını ve eğilmez iradesini ispat etti. Üç vilayet inkilâbı hükümetinin katı tutumu ve kamuoyunun güçlü baskısı neticesinde Gomin-

dang ekşiyaıçıları 1949 yılı 4 ayın 8. günü Şairi cezaevinden çıkarmaya mecbur oldu.

Turgun Almas o yıl içinde Gulca'ya gelip "İleri" Gazetesinde çalıştı. 1950 yılından 1953 yılı 7. ayına kadar kaşgar ve ürümçide cemaat hoşnutsuzluğu sahasında mesuliyetli hizmetlerde çalıştı. 1953 yılı 7. ayından itibaren Doğu Türkistan Edebiyat Sanatçılar Birlięi'nin tercümanlığı ve Edebi icadiyet ile meşgul oldu.

Turgun Almas Edebi icadiyet'e başladıktan sonra Edebiyatın her türlü Dergilerinde birçok eserleri yazdığından hariç Uygur Edebiyat Tarihi ve Uygur Tarihine dair hayli çok eserler yazdı. Onun "Tarım Rüzgarları" "Tan-Seher" adlı şiir derlemeleri ile 1955 yılı Doğu Türkistan'da geçirilen Edebi eserleri değerlendirmede 1. dereceli 4 eserler olarak çıktığından yabancı dillerden Çin, Rus ve İngiliz dillerine de tercüme edildi.

"Ayak" Draması 1958 yılında çinceye çevrilerek ayrıca bir kitap şeklinde yayınlandı.

Turgun Almas son on yıldan beri (1980) kendisinin yaş-

landığına ve sağlık durumunun pek iyi olmadığına bakmadan "Hunların Kısaca Tarihi" "Uygurlar" "Uluę İdi Kut Halkı" "Türkler" "Eski Uygur Edebiyatı" adlarında büyük ve kapsamlı eserler yazdı. Onun "Hunların Kısaca Tarihi" adlı eseri Batı Almanya'da (Hamburg'da) tercüme edilip neşir

Turgun Almas son on yıldan beri (1980) kendisinin yaşlandığına ve sağlık durumunun pek iyi olmadığına bakmadan "Hunların Kısaca Tarihi" "Uygurlar" "Uluę İdi Kut Halkı" "Türkler" "Eski Uygur Edebiyatı" adlarında büyük ve kapsamlı eserler yazdı. Onun "Hunların Kısaca Tarihi" adlı eseri Batı Almanya'da (Hamburg'da) tercüme edilip neşir edilmiştir.

edilmiştir. "Eski Uygur Edebiyatı" adlı eseri Suudi Arabistan'da arap diline tercüme edilip neşredildi.

Turgun Almas yukarıda bahsedilen eserlerden başka Edebiyat ve Tarih konularına dair 40 parça ilmi makaleler yazdı. Bu makaleler "Tarım" "Doğu

Türkistan Medeniyeti" "Doğu Türkistan Gençleri" "Doğu Türkistan Milli Eğitimi" "Kaşgar Pedagoji Meclisi İلمي Dergisi" "Kaşgar Edebiyatı" "Milli Yazarlar" adlarında dergilerde yayınlandı. O, Çin dili ve (yazısını) mükemmel bildiğinden başka Rus, Türk dillerinide bilmektedir.

Turgun Almas kendisinin taze icadiyet meyveleri ve ilmi tetkikat neticeleri ile devlet işi ve hariçteki cemaatçiliğın kızgın hürmetine sahip oldu. O şimdi baş tetkikatçı, Çin içtimai fenler Akademisi Orta asya tetkikat cemiyetinin azâsı, Çin Yazarlar Cemiyetinin azâsı, Özerk Bölge Edebiyat-Sanatçılar Birliğinin Heyet azâsı, Çin Yazarlar Cemiyeti Doğu Türkistan şubesinin heyet azâsı, "Kutadgu Bilig" tetkikat cemiyetinin heyet

azâsı.

50 yıllık kıymetli hayatını eziyetli edebi icadıyla ve ilmi tetkikat işlerine bağışlayan bu ileri gelen, dayanıklı, gayretli ustaca kullandığı kalemını bu güne kadar elinden düşürmeden şimdi bir tarihi roman üzerinde çalışmaktadır.

B

FIKİH KADİ - ŞEHİD GAZİ ABDULKADİR ABDÜLVARİS MERHUMUN HAYATI VE ESRLERİ HAKKINDA

Mehmet CANTÜRK

*Sadi Şirazinin
(gülistan) isimli
eseri bir çok dillere
tercüme olmuştur.
Murat hoca isimli biri
tarafından
Uygurcaya çevrilip
Taşkente basılmış idi
, Bu tercümenin
aslında Abdulkadir
Damollam çevirip
Murat Hoca namında
neşredilmiş
olduğunu Medinede
vefat eden büyük alim
Seyit Muhammet
Tirazi (Altunhan
Törem) denmesiyle
meşhur merhum
tarafından
açıklanmıştır*

Abdulkadir damollam Kaşgarın kasabalarına Artuşun Meşter kentinde Hicri 1281 ' de dünyaya geldi. Artuş hakkında kendinin Cevahiril - İkan isimli eserinde şöyle diyor. Artuş kaşgardan 4 fersah mesafe uzakta bulunan bir kasabadır .

Nihayenin sahibi Mevlana Zeyniddinde Artuşandır. Türkistan'ın büyükfatihisi Sultan Saltuk Buğra Gazinin türbesi oradadır.

Abdul Abdulvarisoğlu Kaşgar Buharalarda yüksek tahsili tamamladıktan ve Batı Türkistan da bir kaç sene ders okuttuktan sonra Kaşgara dönerek kısa zaman içinde çok büyük alimler yetiştirmiş ve kendisinde Kaşgar kadılığına tayin olmuştur.

Haç farzını eda için hicaza oradanda Mısır'a vararak büyük alimler ile sohbet ve temaslarda bulunmuştur. Vatanı Doğu Türkistanı esaret ve kölelikten kurtarmak için ilk önce halkın fikir ve düşüncesini yüksetmek gayesi ile Türkistan medreselerinde okutmakta

olan faydası az anlaşılması zor kitapların yerine kısa kolay ders kitaplarını Uygur halk dili ile dini kitaplar neşretmek gayesi ile aşağıda ki eserlerini yazarak yayınlamıştır.

- 1 - Akaidi Zaruriye
- 2 - İbadeti İslâmiye
- 3 - İlmi - Tevcid
- 4 - İlmi - Hesap
- 5 - Orbecede
- 6 - Bidayetin nehv
- 7 - Bidayetusserfv
- 8 - Cavahiru Lıkan
- 9 - Muftahul-edep - Lifenmi - Kelamilarab gibi kitaplarıdır.

Böylece ne din ne de dünyamıza faydası olmayan mantık - kelam gibi safsataları ortadan kaldırıp Kuran ve hadis ilmine dönüş için ilim erbaplarını davet etmiştir.

10. Eseri ise siracul millet milletinin cerağı ünvanlı bedulemalı aşkı büyük (Muhammet oğlu Ali)'nin bedulemalı isimli islam akidesi kasidesine halis Türkistanca nazım olarak yaptığı tercümedir.

Abdulkadir Damollamın üstadlarından Han Murad Taşkendi tercümeyi gözden geçirerek aslından daha iyi olmuş diye sevinmiştir.

Sadi Şirazinin (gülistan) isimli eseri bir çok dillere ter-

cüme olmuştur. Murat hoca isimli biri tarafından Uygurca-ya çevrilip Taşkent'te basılmış idi , Bu tercümenin aslında Abdulkadir Damollam çevirip Murat Hoca namında neşredilmiş olduğunu Medinede vefat eden büyük alim Seyit Muhammet Tiraži (Altunhan Törem) denmesiyle meşhur merhum tarafından açıklanmıştır . Bundan anlaşılan şudurki Abdulkadir Damollam kendisi devrindeki okur yazar ilim erbabına musallat olan uyşukluk ve sessizlik hastalıklarını ortadan kaldırmak ilim ve kalem erbabını yeni eserler yazmaya neşretmeye teşvik olarak kendi eserlerini dahi başkaları namına neşrettirmişti. Ne büyük ihlas ne büyük adam.

Kaşgarda kendisi müdarislik yapan Abdülveli bey medresesi (takam medrese) sinde dini ilimler yanında matematik, coğrafya , tarih gibi ilim dallarında talebelerin seviyesine göre sınıflar açarak yenibir tahsil usulü ortaya koyup kendi ve ileri gelen talebeleri öğretilmek görevi üstlenip az bir zaman zarfında din ve dünyadan haberdar bir çok münevverler yetiştirmiştir.

Bir taraftan toplumu kuşatan esaretin sıkıntıları hurfeler ve biddatları temizleyip cihad ruhunu geliştirmek için Kaşgar İdgah camiinde devam eden sohbet ve umumi dersler çok kabul görmüş ve büyük tesirler bırakmıştır. O zaman Abdulkadir Damollamın

bu hareketleri halk içinde yenilik sayılır. Ne kadar faydalı olsada bir yeni harekete ceditlik diye, halkı dinden çıkarıyor diye fitne eden gafil,

hâin veya satılmışlar tarafından böyle hareketlere önder olanlar türlü saldırılara maruz kalırlardı.

Çin ve Rus müstevileri bu tür saldırıları el altından sürekli desteklerlerdi. Abdulkadir Damollam bu tür saldırılara maruz kalmış ise de ihlâsı ve sabir sebatı neticesinde başarılı bir halde ıslah hareketini devam ettirirken, Kaşgar ketmen pazarı mahallesinin müezzini olan Ahmet isimli bir hain damollamın avlusunda gizlenerek , Damollamın gece abdest için çıktığı vakit sırtından harçerleyerek Abdulkadir Damollamı şehid etmiştir. (1922 yılının yaz ayları) Damollamın şehid oluşu tüm yurdu derin bir üzüntüye boğmuştur. Damollamın öldürülmesini üstlenen müezzin Çinliler tarafından Kaşgarlardan alınarak sözde Ürümçiyeye götürülerek yargılanmıştır. Ancak Ürümçide bu hain müezzinin yargı önüne çıktığını gören veya şahit olan yoktur.

Dış dünyadada merhumun şahadeti çok teessür ve üzüntü ile karşılanmıştır. Rıza Fahrettin İslâm mecellesinde Damollamın öldürülüşü hakkında uzun bir makale yayınlamış ve yazışma ile tanışmış olan Mevlâna Enver Şah Sahib Damollamın kendi halkı tarafından öldürüldüğünü duyunca şöyle demiştir: "Malesef Damollamın halkına yakında büyük bir belâ ve kaza gelmesi muhakkaktır. Zira alimlerini öldüren bir toplumun bu dünyada Allah'ın gazabına çarpılışı bir gerçektir." Seyid Murat Remzi Mekki Damollam hakkında söylediği arapça mersiyesinin başlığı meâlen şöyle

**Kaşgar ketmen
pazarı mahallesinin
müezzini olan
Ahmet isimli bir
hain damollamın
avlusunda
gizlenerek ,
Damollamın gece
abdest için çıktığı
vakit sırtından
harçerleyerek
Abdulkadir
Damollamı şehid
etmiştir.
(1922 yılının yaz
ayları) Damollamın
şehid oluşu tüm
yurdu derin bir
üzüntüye
boğmuştur.**

idi:

Benim başıma öyle musibetler geldiki, gündüzlerin üzerine gelseydi kapkara gecelere dönüşüverirdi demektedir. Müsteviler böyle düzenlerle merhumu ortadan kaldırdılar. Ama bırakmış olduğu eserleri yok edemediler.

"Allah yolunda öldürülenleri ölümler sanmayın" Ayeti kerimesinin mazlumun ve merhumun dökülen pak ve temiz kanından inşaallah gülleri açmış olur. merhuma Türk İslam dünyası ve cihad ilim erbabı tarafından ecri azim dileviz. Amin.

B

İLK İSLÂMÎ TÜRK ESERLERİNDE Hz. PEYGAMBERİMİZ

(1)

Abdurrahim TÜRKDOĞAN

Hz. Peygamber (S.A.V.)

Efendimiz, özellikle öğretici mahiyette olan eserlerde yer almıştır. Onun tebliği, Onun ahlâkı İslâmı yeni idrak etmiş olan Türk aydınları tarafından kaleme alınarak, halka anlatılmaya çalışılmıştır. İnceleme imkanı bulduğumuz, dönemin belli-başlı eserinde bunun ele alınışını gözler önüne sermeye çalışacağız. Türklerin İslâm'la ilk karşılaşmaları, muharebe meydanlarında olmuştur. 8. asrın ilk yarısında Müslüman arap orduları, Kuteybe Komutasında Mâverâünnehir'e girip, İslâmiyeti yaymaya başlamıştı.

Mensubu olmakla şeref duyduğumuz milletimizin İslamiyet'le şereflendiği 920-1200 yılları arasında vücuda getirdiği, bize kadar intikal etmiş olan "İlk İslâmî Türk Eserleri"nde Hz. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, özellikle öğretici mahiyette olan eserlerde yer almıştır. Onun tebliği, Onun ahlâkı İslâmı yeni idrak etmiş olan Türk aydınları tarafından kaleme alınarak, halka anlatılmaya çalışılmıştır. İnceleme imkanı bulduğumuz, dönemin belli-başlı eserinde bunun ele alınışını gözler önüne sermeye çalışacağız. Türklerin İslâm'la ilk karşılaşmaları, muharebe meydanlarında olmuştur. 8. asrın ilk yarısında Müslüman Arap orduları, Kuteybe Komutasında Mâverâünnehir'e girip, İslamiyeti yaymaya başlamıştı. Türkler buna uzun süre çetin savaşlarla karşı koydular. Fakat İslâmiyet'in buralara yerleşmesine ve kendilerinin bu yüce dine intisaplarına karşı gelmediler. 751 yılında Ziyad bin Salih Komutasındaki

İslâm ordusu, Çin ordusunu ve Karluk Türklerini Talas Muharebesinde hezimete Ugratarak, İslamiyeti Mâverâünnehir dışında da yaymıştır. Miladi 838 yılında Seyhun'un kuzeyindeki isfihab şehrinin Nuh bir Esed tarafından fethedilmesi, bu bölge halkının Müslüman olmasına vesile olmuştur. Miladi 10. asır ortalarında Karluklardan ve Oğuzlardan binlerce Çadır halk kendi isteği ile Müslüman olmuştur. İlk müslüman Türk devlet adamı Satuk Buğrahandan evvel, İtil Volga Bulgar Türkleri'nin Hakanı İltiber Alamıştır. 920-921 yıllarında İslâmiyeti kabul etmiştir. 950 yıllarında Satuk Buğra Han'ın İslamiyeti Devlet dini olarak kabul etmesi Türk milletinin hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Bu itibarla Kaşgar Balasagun, Fergane gibi Türk şehirleri Birer İslam Kültür ve Medeniyetin Merkezi olmuşlardır.

İslam dini Asya'nın bu hareketli milletine Türk kanı ile İslâm İmanının birleşme-

sinden doğan bir gaza kudreti vermiş. Fatih millet olarak onu üç kıtaya hakim kılmıştır. İslâmıla müşerref olan Atalarımız, yeni dinin en ateşli müdafii oldular. Atalarımızın İslâma samimi ve kuvvetle bağlanmaları mensubiyetine girdikleri dini daha iyi öğrenmelerini lüzumlu kılmıştır. Böyle bir ortamda göçebe Türk halkına İslâmiyet'i anlatan, bu dinin esaslarını öğreten birçok malzemeye ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacı bilen ve gören başta Kağanlar, Hanlar, Hakanlar olmak üzere, Türk aydınları yoğun bir çalışmanın içerisine girmişlerdir. İşte bizim burda bahsine çalıştığımız konu bu çalışmanın ürünleri olan ilk İslâmî eserlerdir. İslâm'dan önce Türkler arasında çok itibar edilen edebi kültürler artık İslâm akaidi çerçevesinde süslenerek, halkın gönlünü fethedecek tarsda ortaya konulmuştur. Bizim edebiyatımızın, sözlü ve yazılı olmak üzere iki gurupta toplanmaktadır. Sözlü edebiyatımızın en önemli türü destanlardır. İslâmı kabul eden Türk milleti, İslâm'dan önce mevcut olan destanlarını İslâmî motiflerle süslemiştir. Meslâ Oğuz Kağan Destanı, Manas Destanı bunların en önemlilerindedir.

İslâmı ilk kabul eden Han olan Satuk Buğrahan içinde destan teşekkül etmiş asırlar boyunca yaşayarak günümüze

gelmiştir. Burada esas ele almak istediğimiz yazılı edebiyat ürünleridir. Onlara geçmeden önce ilk olması bakımından önem arzeden Satuk Buğra Han Destanından kısa bir bölüm vermek istiyorum.

Destanda şöyle geçer: Peygamberimiz (S.A.V.) Mi'rac'a çıktığında, diğer peygamberleri görür, bu arada onlar arasında duran birini tanımadığı için Cebrail (A.S.)'a onun kim olduğunu sorar; O da "Bu peygamber değil, sizin vefatınızdan sonra dünyaya gelerek, sizin dininizi Türkistan'da yayacak olan ruh'tur" der. Peygamberimiz (S.A.V.) ona dua eder. Görüldüğü gibi destancı bir millet olan Türk milleti İslâmı kabul eden hanlarını da destanlaştırmıştır.

Yazılı Edebi Mahsuller:

Bunlar değişik nüsha ve istinsahları ile günümüze kadar intikal etmiş ilk İslâmî Türk eserleridir. Bunlardan biri olan Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk adlı eseri, Araplara Türkçeyi öğretmek için yazılan bir derleme sözlüktür.

Eser, Esirgeyen bağışlayan Tanrı'nın adıyla, diye başlar, Peygaber Efendimiz'den hadisler nakleden müellif Türk Dilinin mutlaka öğrenilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Kutadgu Bilig :

Bu dönemin en önemli dini edebi ve ahlâki eseridir. Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınmıştır. eser İslâm ile yeni müşerref olan Türk milletine, onun anlayacağı dilde ve tarzda beytler haline yazılmıştır. Eserin 6645 (6624-

27) beyt olması, İlhamın Kur'an'dan alındığının ifadesidir. Kur'an'a hürmetkar olan Yusuf Has Hacib 6666 ayet olan kur'an-ı Kerim'i örnek almıştır. İslâmî edebiyata bir gelenek olan Allah'a hamd, Resulü'ne salat, Ashab'ına ve Ehli Beyt'e selam bölümleri eserde aynen uygulanmıştır. Eser Besmele-i Şerif ile başlamaktadır. Yusuf Has Hacib, daha sonra şu mısralarla devam eder: "Hamdü sipas ü minnet ü öküş öğdi tengri azze ve celleka kim uluğluk idisi tüket kudrettiğ padişah turur" Mânâsı şudur:

"Hamd, şükür, minnet ve sonsuz övgü Allah azze ve celle'yedir ki, O yücellik sahibi sonsuz kudret sahibi tek padişah'tır."

Nesir olan bu kısımdan sonra yine besmele-i şerif ile beytlere geçilir ve şöyle başlar:

Tengri azze ve celle öğdisin ayur, " yani "Allah azze ve celle'nin medhini anlatır."

Bayat atı birle sözüğ başladım

Törütken igidgen keçürgen idim

"Söze kadim olan Allah'ın adı ile başladım, yarıdan yetiştiren, öldüren sahibim efendim odur" bu bölüm 14 ayettir. Bundan sonra peygamber efendimiz (S.A.V.)'in medhine geçilir.

Kaynak: Türk Yurdu
Yrd. Doç. Dr. Cevdet Şanlı
Cilt. 13 75 Sayı:S.22-23

K

Uygur Destanlarının Tarihi Kaynakları

Celalettin BATUR

*Bir Kurd, Hun
konçuylarının
mahpus bulunduğu
kulenin etrafında
gece gündüz
dolaşiyor, kuleyi
gözetliyordu. Nihayet
kulenin dibinde
kendisine bir in yaptı.
Küçük kız, uzun
müddetten beri kuleyi
gözetlemekte olan bu
kurdun, babalarının
kendilerini
evlendirmek istediği
Tanrıdan başka
birşey olmadığını
söyleyerek aşağıya
inmek için
hemşiresini teşvik
etdi. Küçük kız
kuleden inerek kurtla
evlendi.*

Türk destanları arasında tarihi gerçeklerine en iyi yaklaşan Uygur destanlarında yer alan olaylar, destan yapısı içinde, motiflerini M.Ö. yüzyıllardan almakla beraber olayların tarihi izleri miladi yüzyılların yaşantısında görü-

lüyor. Fakat ağırlık 750-850 yılları arasında gelişen olaylar etrafında toplanıyor.

Destanda kaydedilen Uygurların ilk yılları ile Hunların son yıllarını tarih açısından karşılaştırsak zaman ve yer yönünden birleştikleri görülür. İlk zamanlarda dağınık halde orhun boylarında yaşayan Uygur boylarının Han boylarından başkası olmadığı anlaşılır. 740 yılında kurulan uygur devletinin 840 yılındaki Uygur üstünlüğünün dağılmasında veya yıkılmasında gerçek sebep bu devletin Çinliler tarafından yıpratmalarından sonra Kırgızların isyanları üzerine gücünü kaybetmiş Uygurların kolaylıkla yıkılmış olmalarıdır. Bu olayları Göç destanı ile şöyle anlatılıyor: Utörenin babası küçüklüğün ise bir Çinli prensesle evlenmiş olması bu süre içerisinde de Çinlilerin Uygur ülkesinde yıkıcı nitelikte etkili olmaları, destanda Çin elçilerinin kutlu kayayı götürmeleri, bu sebeple Uygur talihinin kötüye dönüştüğü şeklinde halk düşünce-sinde geliştirilmiş bu destana

halkın sağ duyusu bu anlayışa göre şekil vermiştir.

Uygur Destanının İç Yapısı:

Destanın kuruluşu ile, ikinci (göç) destanının sonuç bölümü, diğer destanlardan farklılık göstermektedir. Destanda görülen son göç olayı ile işlenen düşünce, Uygur tarihi ile yakın bir bağlılık gösterir. Oğuz Kağan, Ergenekon, Bozkurt, hatta Dede Korkut destanlarında genellikle bir beşeri iradenin üstünde, Türk'ün hayat anlayışının mücadelesi bir ülkü haline getirilerek işlenmiş, destanlarda bir yükselişin yaşantısı şekillenmiştir.

Türeyiş Destanı:

Hunların eski tanşularında birinin okadar güzel iki kızı vardığı Ulu Tanrının bunları insan oğulları ile evlendirmek için hâlk etmiş olduğuna bir türlü inanamıyorlardı.

İşte bu fikirle kızlarını Tanrı ile evlendirmek için memleketinin kuzey taraflarında yüksek bir kale yaptırdı. Güzelliklerinin kurbanı olan

bu iki konçuy (prenses) buraya hapis edildiler. Tanşu gelip kızları ile evlenmesi için Tanrı'ya dua etti. Bir KURD (Börü)hun konçuyularının mahpus bulunduğu kulenin etrafında gece gündüz dolaşiyor, kuleyi gözetliyordu. Nihayet kulenin dibinde kendisine bir in yaptı. Küçük kız, uzun müddetten beri kuleyi gözetlemekte olan bu kurdun, babalarının kendilerini evlendirmek istediği Tanrıdan başka birşey olmadığını söyleyerek aşağıya inmek için hemşiresini teşvik etdi. Küçük kız kuleden inerek kurtla evlendi. İşte bunlardan olan çocuklar Uygur budunun ulu atalarıdır. Uygurların türeyişi budur. Söylendiğine göre bu budun kurt sesine sahipti, şarkı söyledikleri vakit kurtların haykırışlarını taklid ederlerdi.

Uygur Göç Destanı:

Borçuk At Tipin bir "İduk-Kut"dur. Turfandaki Uygur devletinin kağanlarına İduk-Kut derlerdi. Onların atalarında, eski Uygurların yerinde oturuyorlardı. (Uygurların bu eski yurtlarında) Karakurucu adlı bir dağ vardı. Bu dağdan iki nehir çıkardı. Bu nehirlerden birine Selenga ve diğerine de Tolga adı verilirdi. Bir gece, bu iki nehir arasındaki bir ağaç üzerine kutsal bir ışık inmişti. Halk bu ışığı görünce toplanmıştı. (Bu ışık indikten

sonra) bu ağaçta bir şişkinlik peyda olmuş ve ağacın gövdesi, tıpkı gebe kadınların karnı gibi şişmişti. Gökten ışığın inmesi durmamış ve her akşam devamlı olarak (ağacın üzerine) inmeğe başlamıştı. Dokuz ay on gün geçtikten sonra, ağaçtaki bu şişkinlik çatladı ve (ağaçtan) tıpkı dünyadaki insanlar gibi beş çocuk doğdu. Bu çocuklardan en küçüğünün adı Buğu idi. Kendisinin çok yüksek bir kişiliği vardı. Memleketini çok iyi idare ediyor ve ayrıca ziraat işleri ile de meşgul oluyordu. Bu suretle kendisi Uygurların kağanı oldu. Kendisinden sonra gelen 30'dan fazla soyu da Uygurların başında kaldılar. Yü-lun Tiğin tahta çıktıktan sonra, Çin'deki Tang sülalesi (M.S.618-905) ile birçok savaşlar yaptı. Kendi halkını sulha ve rahata kavuşturmak istiyordu. Bunun içinde Çin sarayından bir kız olarak aralarında akrabalık kurdu. (Böylece sulh olunca) ordusunu savaşlardan çekti. Ayrıca bu Tiğin'in oğlu Ko-li ile de Çinli Prenses Chin-Lien evlendirildi. Bu çinli prenses, Karakurum'da bulunan Pien-li Po-li Ta adlı bir yerde oturuyordu. Bu sözün manası "Hatunun oturduğu dağ demektir." Bu dağa Tien Koli Ta Ha dağı adı da verilirdi. Bunun manası "Gök Ruhlarının Dağı" demektir. Bu dağın güneyinde

kayalık bir dağ daha vardı. Bu dağın adı da Kutluğ Dağı'dır. "Kutluğ Dağ" demek iyi, talihli ve sadet getiren dağ demektir.

Çin'de egemen olan Tang sülalesinin elçileri, (Uygurların Kağanına) bilgi edinmek için müşavcirleri ile birlikte Uygur ülkesine gitmişlerdi. Bunlar aralarında konuşup şöyle dediler: "Karakurum'un kudret ve zenginliği, ancak bu dağ sayesinde oluşmuştur, biz bu dağı niçin yok etmeyipte, Uygur devletini zayıflatmıyalım. Elçiler aralarında böyle konuşup anlaştıktan sonra,

Bir gece, bu iki nehir arasındaki bir ağaç üzerine kutsal bir ışık inmişti. Halk bu ışığı görünce toplanmıştı. (Bu ışık indikten sonra) bu ağaçta bir şişkinlik peyda olmuş ve ağacın gövdesi, tıpkı gebe kadınların karnı gibi şişmişti. Gökten ışığın inmesi durmamış ve her akşam devamlı olarak (ağacın üzerine) inmeğe başlamıştı. Dokuz ay on gün geçtikten sonra, ağaçtaki bu şişkinlik çatladı ve (ağaçtan) tıpkı dünyadaki insanlar gibi beş çocuk doğdu.

Uygur Koğanı Tiğın'e geldiler ve ona şöyle dediler:

Siz Çinli bir prensesimizle evlendiniz, bizim de, sizden bazı yardımlarınızı istemek için ricalarımız olacak. İyi talip tüşaşları sizin muhterem memleketinizce kullanılmalıdır. Sizin yerinize biz bu taşları değerdendirelim dediler ve Tiğın ile anlaştılar, üzerlerine sirke döküp küçük parçalara ayırdılar. Ondan sonra da bu parçaları alarak Çin'e gittiler. Bu taşların götürülmesinden az zaman sonra, kuşlarla hayvanlar, tuhaf tuhaf bağır-maya başladılar. Yü-lün Tiğın ise onbeş gün içinde öldü. Memleketin başına ise türlü türlü kötülükler geldi. Halk ise rahat birgün görmedi. Yü-lün Tiğından sonra gelen Kağanlar arka arkaya öldüler. Bundan sonra, Uygurlar Turfan'a göç etmek zorunda kaldılar. Turfan'ın diğerd adıda Koçço'dur. Beşbalık bölgesinide kendi eğemenlikleri altında bulunduruyorlardı. Onların memleketleri kuzeyde A-ch u Nehrine kadar uzanıyordu. Güneydeki komşuları ise (Çin'in Kansu eyaletindeki Chiu-Chüan şehri idi. Doğuda Hoten ve Kaşgar'a kadar uzanıyorlardı. Uygurlar bu yerlerde 970 yıldan fazla oturdular.

Çinlilerin götürdüğü kutlu kaya gerçekte elden çıkarılan bir vatan parçasıdır. Uygurların varlıklarının sembolü olarak destanda gösterilen

Kutlu Kaya (Mukaddes Kaya) nın elden çıkması, yani bir vatan parçasının düşmanlar aline geçmesi olayı, budun gücünün (boytun) eridiği anlamına gelecek şekilde işleniyor. Tarih realitesinde kaptırması daha başka illerinde gidebileceğinin ifadesidir. Gerek savaş anında gerekse sulh anında düşman baskınının vatan sınırları içinde kendisini göstermesi, destanda işlendiği gibi, sadece insanları değil, bu vatan toprağı üzerinde mevcut bütün canlı varlıkları rahatsız ettiği ve onların mutluluğunun giderdiği destanda anlatılıyor. Bu anlatımla mili bütünlüğün korunmasında, milli gücün ayakta tutulmasında düşmana hiçbir zaman güvenilmeyeceği anlatılarak nesillere, buyruk kişilere, kendilerinden başaka güçlere güvenemeyecekleri telkin ediliyor.

Türk destanlarında, destanın gelişimini tamamlayan olaylar, motifler, savaşlar tüm olarak dış düşman buduna karşı yönelmiştir. Türk toplumunu meydana getiren iç boylar arasındaki çekişmeler Türk destanında görülmez. (Dede korkut destanında İç Oğuzla Dış Oğuz'un çarpışması hariç). Halbuki Yunan destanlarında aynı budunun toplumun ikiye bölünmüş parçaları arasındaki çekişmeler destanların (İlyada ve Odessia) ana malzemesini verir. Aynı özellik Alman destanlarında ve İran destanında

da görülür. Yunan, Alman destanlarında toplum çıkarlarından ziyade kişisel Türk destanlarında bu agibi tutkular, bütün millete dayanmayan fikirler, motifler görülmez.

Kişilikleri ve davranışları ile Türk destanında kahraman (Alp)'lar bir ülkünün peşindedirler, bu Ülkü, Türk Budununun:

- 1-İstiklalini korumak
- 2- Toplum hayat anlayışını kişiliğinde yaşamak
- 3- Bütünlüğün yanı sıra, acuna (dünyaya) buyruk olma ülküsüne bağlılık, şeklinde, özelliğe sahiptir.

Zaten Müslüman Türk Milletinin bin yıldır yüce dinimiz İslam'ın sancaktarlığını yapması üç kıtaya hakim olması ve bu başarılarının sebebi ise, Alplerin (kahramanların) inanç altında toplanması kişisel ihtiraslardan uzak kalıp, kendini topluma mal etmesi, ulaşılmak istenen ülkeye (amaca) ulaşmak için herkesin sorumluluk hissi duyararak Kağandan erine kadar üzerine aldığı vazifeyi kutsal saymış olmasıdır.

Kaynaklar:

- 1-Türk Kültürü, aylık dergi Prof. Dr. Birol Erol Sayı: 351 Say.:389
- 2- Çağlar İçinde Türk Destanları Ali Öztürk Say.: 22,26,27,104,135,140,141 250'den 259
- 3- Türk Dünyası El Kitabı Abdulkadir İnan Say.: 380

TÜRKLER'DE GÖK VE MAVİ RENKLER

Hayrullah EFENDİĞİL

Ak, kırmızı, gök, Türklerin en çok değer verdikleri üç renktir. Ancak gök denince, renk olarak sınırları genişler. Göğermek, yeşermek, yani yeşillik de, bunun içine girer. Bunun içindirki, gök ile yeşil renkleri yanyana ve iç içe olarak inceleyeceğiz. Aslında gök maviliktir. Yani göğün rengi ve maviliğidir. bundan dolayı, dünyamızı saran maviliği, insanlık duygularıyla ele alacağız. Ancak gök, Türkler de mavi demek değildir.

Gök, Göğümüzün Rengi, Dünyamızın ve varlığımızın sembolüdür. :

Konuya böyle girdiğimiz zaman, görüş ve duygularımız değişir. Gök, Tanrının ve bizi sonsuzluklara bağlayan, ululuk ve yüceliğin bir sembolüdür. İnsanlara bolluk, refah ile ölüm ve felaket, yine gökten gelir. Doğarken göklerden inme; ölürkende göklere çıkma,

insanların dileğidir. İnsanlar gök ile iç içe oldukları kadar; elleri ve gözleride yine göktedir. Dünyada, insanlar ile hayvanlara hayat veren, gök yani yeşil, yine göktür. Dede Korkut'taki, "gök çayırın üzerine" veya "gök alanda" sözleri kadar, rahatlık ve ferahlık veren birşey yoktur. Onlar, bunun zevkini ve kutluluğunu, biliyorlardı.

a) Gök ve Gökler : Türkler, İslamiyetteki semâvât, gökler anlayışına doğru gitmişlerdi. İslamiyette gökler, 7 kat ve birde arş vardı. Türkler ise 9 kat gök ve birde güneş, ay ile yıldızların bulunduğu, Tanrı'nın sonsuzluğuna inanmışlardı. Yoksa üzerimizdeki, içlerinde kuşların uçtuğu ve canlıların yaşadıkları gök, gök değildi. Bu gök- kalış, yani göğün boşluğu idi.

Görülüyorki konu, derin ve geniştir. Türkler İslamiye-

te girince, bu eski görüşlerini, kolaylıkla İslamiyet ile birleştirmişler di.

Tükler Gök, deyince, bu deyişlerini renklerle mavilik veya yeşillikle, kesin olarak sınırlanamamalıdır. Bunu Anadolu da görürsünüz. Hemde, bütün görkemi ve haşmetiyle, Koskoca Dede Korkut kitabının içinde, bir yerin dışında, yeşil sözünü göremezsiniz. "Gök-ala görklü çemen" sözünün yanında, hangi, yeşilli bir söz, yer alabilir. Türklerle yeşil sözü, çok hafif gelmiştir.

b) Göğün Rengiyle, "Gök-Kurt" : Anadolu Selçuklularının başında Süryani Mikhail, kendi vekayinamesinde " Türklerin Anadolu'ya geliş sebeplerini" araştırırken, ufukta kurda benzer bir hayvan göründü ve Türklerle yol göstererek, onları Anadolu'ya getirdi, diye bir görüş ileri sürer. Süryani Mikâil, ilk

Selçuk Hakanları ile dostluk kurmuş . bir Hıristiyandı. bundan dolayı bu habere, yanlış veya uydurma olamazdı. Yani , çok eski çin ve Türk kaynaklarına yakındı. Uygur yazısıyla yazılmış Oğuz destanı içinde de, " Ufukta Gök bir Kurt (böri) görünür. Oğuz Kağan, Tanrı bizim buraya gelmemizi buyurdu deyip, orada durur." "Gök renk, mübarektir." Fakat boz renk, âdi hayvan renkleridir. Bunun mübareklik ile hiçbir ilgisi yoktur. bundan dolayı, gök böri veya gökkurt yerine; bozkurt demek, kökten esastan yanlıştır.

"Gerek olsa it, gerek gökbörü" Bu söz, İslâmiyetin bütün prensipleriyle girdiği, Kutadgu Biliğ'de görülüyordu.

(KB, 6194) it veya köpek âdi bir hayvandır. Gökbörü, yani gökkurt ise mübarektir. Ancak her kurtda mübarek değildir. Kılları kırılmış gökleşmiş, yaşlı ve tecrübeli bir kurt, gökbörüdür. Allah'ın ona verdiği bir duygu ile, kurt sürülerini şaşmaz bir taktikle idare eder. Bunun içindirki Yusuf Has Hacip, onu bir itten ayırmıştır. (KB, 5378)

c) Gök Sakallı : (Hızır ?): Ak sakal, sonradan Orta Asya Türklerinde, gerek kişi olarak ve gerekse kuruluş ve müesseseler olarak, büyük bir ağırlık kazanmıştı. Oğuzlarda örnek olarak Dede Korkut içinde; gerçi bazan " ak sakallı baban" diye geçerse de ak sakalın bir ağırlığı yoktur. Kökçin sakal"

deyişi ise, Türklerde bir saygı doğurur. Oğuzlarda ise bunun yerini, gökçe almıştır. Anadolu gökşin, gövşen, gökçen'de yok değildir. Gök sakallı insan ve gök kurt gibi. Henüz dış kültür tesirlerinin girip, sızmadığı bazı kuzey Türk destanlarında zaman zaman gök sakallı bir kişi çıkıyor ve insanlar ile yiğitlere yardım ediyordu. İslamiyetteki, Hızır'ı, bu öz görünüşüne dayanarak; Türklerin İslâm dinine girmeden önceki inandıkları, Gök sakallı bir kocası kocalar, ya kayın ağacından inerek; yahud'da su kaynaklarında görülüyorlardı. Müslüman baksıların " Suyun ayağı Er-Korkut, medet", çağları üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Gökçin Sakallı Kocalar : "Dede Korkutta, Yunus Emre'de Türk dilinde birer koca dırlar. " Ata Sözü"de gerek dil ve gerekse mana bakımından iyi kurulmuş bir sözümdür. ancak 11.yy'da Yusuf Has Hacip ata sözü yerine mesel sözünü kullanmaktadır.

Kökşin deyişi ise Kaşgarlı Mahmud'un kitabında görülür. ona Kökşin, " gök rengi" demettir. (MK. 1, 186 vd)

Türklerin İslâm dinine girmeden önceki inandıkları, Gök sakallı bir kocası kocalar, ya kayın ağacından inerek; yahud'da su kaynaklarında görülüyorlardı. Müslüman baksıların " Suyun ayağı Er-Korkut, medet", çağları üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Gökçin Sakallı Kocalar : "Dede Korkutta, Yunus Emre'de Türk dilinde birer koca dırlar. " Ata Sözü"de gerek dil ve gerekse mana bakımından iyi kurulmuş bir sözümdür. ancak 11.yy'da Yusuf Has Hacip ata sözü yerine mesel sözünü kullanmaktadır.

Türk Kültür Tarihine
Giriş VI
Prof.Dr.Bahaddin ÖĞEL

K

ÇİN'İN DOĞU TÜRKİSTAN İLE MÜNASEBETLERİNE UMUMİ BAKIŞ

Kızıl Çinve Milliyetçi Çin devletlerinin gerek resmi şahsiyetleri, gerek ilim adamları her vesilede Çinlilerin 2000 seneden beri Doğu Türkistana hükmettiklerini bu memlekette koloniler halinde yaşadıklarını iddia ederler (1) Doğu Türkistan' a vaki Çin tecavüzlerini güya haklı göstermek için, sırf propaganda maksadıyla ileri sürülen bu gülünç iddiaların ne derece tarihi hakikatlere uydugunu bizzat Çin tarihleri ve diğer Çin kaynakları üzerinde yapılacak bir araştırma ortaya koyacaktır.

Çin'in 500 senelik tarihini ilgilendiren ve Çin hükümetlerince muteber oldukları resmen kabul ve tescil edilmiş bulunan "Büyük Çin Tarihi" adlı 25 kitap vardır. Bukitaplarda Çinlilerin tarihte Doğu Türkistan'la münasebetleri açıkça şöyle kaydedilmiştir.

1 - Çinliler Han sülalesi devrinde (M.Ö.206-M.S24)Hun Türkleri'nin baskısından kurtulmak maksadı ile bölgesinde hüküm süren Usun Beyliyi ile Afganistan 'da ki Yüce'ileri Hunlara karşı saldırtmak için ittifaka davet etmişlerdir . (2) Bu maksatla ilk defasında (M.Ö 139) en kurnaz devlet adamlarından general Can- Çen başkanlığından 100 kişilik ikinci defasında (

Han sülalesinin M.S 25- 220 devresinde Hun birlikleri Turfan ve Urumçi şehirlerine saldıran Çinlilerle savaş halinde iken Çin hükümeti Türk Beylerinin arasını açmak ve nifak sokmak ve Türk Beylerini birbir düşürmek maksadıyla en güvendikleri adamlarından Ben - Çao ' yı M.S 72 de 36 kişilik bir sefaret heyeti başında Doğu Türkistan ' ın Yarkent Lolan ve Kaşgar şehir devletleri beylerine göndermiştir. Üç sene içinde hiç bir muvaffakiyet sağlayamaması üzerine Ben Çao geri çağırılmıştır.

M.Ö. 121' de), 300 kişilik bir sefaret heyetini fevkalade selahiyetle elçi olarak Doğu Türkistan'

a göndermişler fakat bütün gayretlerine rağmen Çin elçisi eli boş olarak dönmüştür.

2 - Çinliler M.Ö 99,89 ve 64 senelerinde Doğu Türkistan'nın Lalan ve Turfan şehirlerine baskınla girmeye muvaffak olmuşlarsada pek çabuk tardedilmişlerdir . (3)

3 - Han sülalesinin M.S 25-220 devresinde Hun birlikleri Turfan ve Urumçi şehirlerine saldıran Çinlilerle savaş halinde iken Çin hükümeti Türk Beylerinin arasını açmak ve nifak sokmak ve Türk Beylerini birbirine düşürmek maksadıyla en güvendikleri adamlarından Ben - Çao ' yı M.S 72 de 36 kişilik bir sefaret heyeti başında Doğu Türkistan' ın Yarkent Lolan ve Kaşgar şehir devletleri beylerine göndermiştir. Üç sene içinde hiç bir muvaffakiyet sağlayamaması üzerine Ben Çao geri çağırılmıştır. Ancak bu elçi devlete icabet etmemiş Doğu Türkistan'da kalarak M.S 101 senesinde Çine avdet etmiştir.

4 - Tang sülalesi devrinde (M.S 618. 907) 630 senesinde Çinin himayesine giren Doğu Türkistan Devleti 639,645 ve 655 senelerinde yaptığı akınlarla Doğu Türkistan 'nın kuzey bölgesini işgal etmişsede 660'da bu Türk devletinin Doğu Türkistan'la

münasebeti kesilmiştir.

5 - Çinliler 688, 692 ve 749 senelerinde tekrar Doğu Türkistan' a hücum etmişler fakat Türkler, Tibetler ve Arapların müşterek hareketiyle terkedilmişlerdir. Böylece M.Ö 139 senesinde M.S 746 senesine kadar geçen 885 yıllık devre içinde Çin 'nin Doğu Türkistanla olan münasebetleri sadece birkaç askeri hareket ile elçilik münasebetlerine münhasır kalmıştır. Buna mukabil aynı devrelerde bizzat bu günkü çin kıtası içinde bazı Türk kabileleri tarafından Çin tarihlerinin yalnız Çince isimlerini zikrettiği şu devletler kurulmuştur.

İlk Cav devleti (304 - 414)
San Cav devleti (319 - 352) Batı Cing devleti (385 -431) İlk Yen devleti (338 - 370) Güney Liang devleti (397 - 414) Batı liang devleti (397 - 439) Doğu Vi devleti (534-550) Kuzey Cu devleti (557 - 581) San Tang devleti (923 - 936). (5)

Diğer çin kaynaklarına gelince ; 339 senesinde Turfan Kara şehir, Ku car , Hoten , Çargalık yollarından geçerek Doğu Türkistan hemen her tarafını dolaşmış bulunan meşhur seyyah Çinli rahip Fa Şen yazdığı hatıratında Doğu Türkistan 'ın şehir ve kasabalarında hiç bir çinliye rastlamadığını kaydeder . Bu beyan 399 senesinde D. T 'ın Çinliler tarafından kesin suretle zapt ve işgal edildiği 1760 sene sını kadar geçen 1370 sene zarfında bu memleketin hiç bir yerinde Çinli koloniler bulunmadığını gösteren tarihi bir vesikadır . Diğer bir Çinli seyyah olan rahip Şuang - Çang 'ın anlattıklarında rahip Fa şen'in ifadelerini

dogrulamaktadır . (5)

Seyyah 629 - 645 senelerinde Doğu Türkistan 'ı baştanbaşa dolaşmış ve Doğu Türkistan' da budevirlerde yaşayan Türk kabileleri hakkında çok geniş bilgiler vermiştir.

Bu itibarla Doğu Türkistan'a vaki birkaç çin askeri hareketi, bazı kasaba ve şehirlerin muvakkat işgali nihayet birkaç sefaret heyetinin Doğu Türkistan 'daki beyliklere önderilmiş bulunması , bu memleketin 2000 seneden beri çinliler tarafından işgal edildiyine veya Çinlilerin burada koloniler halinde asırlarca yaşadıklarına delil etmez . Kaldığı tarihte birçok devlet uzun seneler ve hatta asırlar boyunca devamlı olarak ellerinde bulundurdukları işgal ettikleri memleketleri işgal ettikleri memleketleri terketmek mecburiyetinde kaldıkları zaman , bu yerler üzerinde hiç bir hak ve iddiada bulunmamışlardır.

Doğu Türkistan . Çinlilerden evvel M.Ö 539 ' da İranlıların 300 senesinde Büyük İskenderin işgaline uğramış; M.S 9. asırda da Araplar daha sonrada Moğollar tarafından zaptedildiği halde bu gün milletlerden hiç biri Doğu Türkistan üzerinde hak iddasında bulunmamaktadır . Bunlara rağmen Çinlilerin noktai nazarları itibar kazansa bizzat Çin devleti ve Çinliler asırlarca Türklerin , Moğolların ve Mançu ların hakimiyeti altında kalmış olduklarına göre , Çin kıtasının da sırasıyla Türklerin Moğolların ve Manço ' luların mülkü olması gerekir.

1. Çin Tarihi kronoloji Pe-kin 1956 s. 28, 29, 30, 33, 34, 35, 43.

2. Doğu Türkistan Çin Müstemlekesi Amaç Kara hoca İstanbul 1960 S. 91

3. Peygamber zamanında şakı ve garbı Türkistanı ziyaret eden Çinli budist rahibe Huen - Çargin bu ülkelerin siyasi ve dini hayatına ait kayıtları çeviren Nazmiye Toğan ITD. Cilt IV Cüz 1- 2 İst. 1964.

4. Cing- Guang - Gune Şi Mo, Çinin Tarih Atlası Taipei 1935 C.1 s.21- 74

5. Herman Albest , Historical and Commercial Atlas of China Harward Universiti Press 1935

Komünist Kızıl Çinin 1949 yılında resmen işgalinden sonra Müslüman Türk milletine uygulamakta oldukları asimilasyon , sömürü ve işkenceleri örtbas edebilmek için tarihi, coğrafi, dilli, ırkı , kültürü , dini bakımlardan hepimiz biriz aynı meshepteniz gibi hiç aslı olmayan iddalar ortaya atmaya uğraşmaktadırlar. Deyeri bilim adamlarımızdan Polat TURFANI ve İlhan MUSABAY 'ın gerekkendi tarihçilerimiz gerekse Çinli tarihçilerin hiçbir suretle en ufak bir yakınlığımızın olmadığını kaynaklarıyla ortaya koyan tesbitleri vardır . Acaba M .Ö 210 yıllarında 18 sene uğraşarak 4 metre genişliyinde 2550 km uzunluğunda uzaydan bakıldığı zaman dörüle bilen dünyadaki tek olan (dünyanın 7 harikasından biri olan) meşhur Çin seddini kimin ve kimlerin kaşşısında yaptıklarını nasıl açıklayacaklardır.

Kaynak: Türk Dünyası El Kitabı Doğu Türkistan. İlhan Musabay - Polat Turfani Ankara 1976. s.1225 - 1226

B

ŞARKİ TÜRKİSTAN TARİHİ (Yunan Rivayetlerinden Devam)

Gökbayrak

*Mesacit
Başkumandanı
Tomris'in büyük oğlu
ve veliahdı Seyargais
idi. Savaşta Seyargais
yaralanıp esir düştü.
O, bu esareti kendisi
için bir utanç vesilesi
kabul edip intihar etti.
Oğlunun akibetinden
son derece üzüntü
duyan kraliçe Tomris
büyük bir güçle
Keyruşa taarruzda
bulundu. Heredot'un
ifadesine göre bu savaş
o zamana kadar
görülmemiş derecede
kanlı bir
savaş oldu.*

Heredot'un rivayetine göre: Yaksart (siri derya)'ın doğusundaki mesacitlerin hânı Tomrishatun ile evlenmek talebinde bulundu. Tomris bu talebi reddetti. Keyruş bu hakaretin öcünü almak için mesacitlerin ülkesine hucum etti. Mesacit başkumandanı Tomris'in büyük oğlu ve veliahdı Seyargais idi. Savaşta Seyargais yaralanıp esir düştü. O, bu esareti kendisi için bir utanç vesilesi kabul edip intihar etti. Oğlunun akibetinden son derece üzüntü duyan kraliçe Tomris büyük bir güçle Keyruşa taarruzda bulundu. Heredot'un ifadesine göre bu savaş o zamana kadar görülmemiş derecede kanlı bir savaş oldu. Önce yakın mesafeden ok atışları ile başladı. Oklar bittikten sonra yalın kılıç bir vuruşma oldu. Uzun süre yenişmeden devam eden savaş sonunda mesacitler kesin bir zafer elde ettiler. İran tarafindakilerin büyük bir kısmı ölüp, meydanda kaldı. Azbir kısmı kaçarak kurtuldu. Ölenler arasında Keyruş'un cesedi

bulundu. Tomris Keyruş'un başını kestirip kan ile doldurulmuş bir tulumun içine koyup "Sen öldün ben halen yaşamaktayım ve zafer kazanmış durumdayım sen oğlumu hile ile benden aldın seni kana doyuracağım" diyerek öcünü almış. Keyruş'un ölümü M.Ö. 520'dir.

Keytasyas'ın Rivayetine göre; Birinci Daraseksiyus bin askeri ile Anadoluya girip oradan İstanbul Boğazı'na köprü yaptırıp geçerek balkan yolu ile Tuna ve Don nehri arasındaki batı İskitlere hücum etti. Lâkin İstikler bütün ekili arazilerini ve yaylalarını ateşe verip, su kuyularını toprakla doldurup bu geniş yerleşim bölgelerini adeta bir çöle çevirip bırakarak kendileri uzaklara çekilmişlerdi.

Bu sebeple Dara'nın askerleri açlık, susuzluk ve bulaşıcı hastalıklar nedeni ile çok telef olmuşlardı. Neticede Dara bu seferden çok zaiyat ile bir fayda elde edemedi dönüp gitti. Ama Dara'nın yadigar bıraktığı Biystun Kitabelerinde

bu seferden bahis yoktur. Türkistandaki sakalara hücum edip onları itaati altına aldığından bahsetmektedir.

Yine Herodot'un beyanına göre: İran imparatorluğunun genişlediği zamanlarda birinci Dara (M.Ö. 520-485)'nin şehinşahlık devri olup, batıda Mısır, Yunanistan, Suriye Anadolu bu imparatorluğun içinde olduğu şekli ile doğuda Yeksart (Siriderya) sınır teşkil ediyordu. Buna göre o çağda İran ve Yunanlılarca saka diye adlandırılan Türkistan halkının batı kısmı İran boyunduruğuna düşüyse doğu kısmı kendi istiklallerine sahip idiler.

Yine Hunuspas'ın rivayetine göre: İran şehinşahı İrdişir'in vefatından Pers İmparatorluğunun iskender eli ile yok edilmesine kadar (M.Ö.359-330) Sakalar İran imparatorluğuna tabii değillerdi. Müstakil ve dost bir hanlık idi.

Miladın birinci asrında yaşayan Yunan Tarihçisi "Diyudur"un rivayetine göre üçüncü Dara tahta çıktığında İran'ın doğu sınırı Eksus (Amuderya) idi. Yani Sakalar İrah hakimiyeti altında değillerdi.

Makedonyalı Cihangir büyük İskender İran'ı aldıktan sonra Saka memleketi (Tür-

kistan)ne hücum etsede Sakalar çok kahramanca müdafada bulduklarından İskender bunları kendine isaat ettirmeyi tehlikeli bulduğundan onları dost ve yardımcı duruma getirmek için soğdya (Buhara ve Semerkand) hakanı uksyarın kızı meşhur Ruksana (Ruşnek) ile evlendiler. Siriderya kıyılarına kadar ilerleyip Keyrupolis (uvratiçe)'yi yeniden istihkam edip döndü. Dönmeden önce kahraman ve usta okçu olan Sakalardan atlı birlikler oluştu.

Hindistan Rivayetleri:

Hindistan'ın mukaddes kitapları, "Sakaduyya (İskit memleketi)da Turuşka denilen halklar oturmakta idi" diye yazar. Hindistan'ın M.Ö.ki Çağlara ait vakainamelerinde tunışkaların Turan Padişahı Peridun'un sülalesinden olduğunu, bunların Hânı olan Efrassiyab'ın Hindistan'da hüküm sürdüğünü ve Semerkand'da öldüğünü yazar. Hindistan'daki Udeypur Raca'ların aile tarihlerinde onların iki kadim atası Tunuşkadan gelen "Bapa" adında bir kahraman imiş. "Bapa" Udeypur'a gelip devlet kurduktan sonra öz yurduna döndü ve oğlu "Kuman" bu devletin hânı olarak kalmıştır. Bu güne kadar devam etmekte olan Udeypur Raca'lığının hükümdarları kendilerini Kuman'ın sülalesi sayıp "Human" ünvanını almaktadır.

Arvelştayn tarafından neşredilen Keşmir'in Rayana

ringanı adında vakâyı-name kitabında Hindistan'da olan padişahlardan Kuşka, Huşka ve Kanişka'yı apaçık teruşka padişahları diye yazmaktadır. Bunları Çin tarihlerinde Yuçi, ve Hindistan tarihlerinde Saka derler (miladın birinci asrında devlet kurmuştur).

Onuncu asrın iki büyük tarih, Coğrafya ve Fizik alimlerinden Abureyhan, Buruni meşhur Kanişkadan bahsettiğinde ona "Kanik" demektedir. Bundan anlaşılmalıdır ki bu Hükümdarın asıl adı Kadim tarihlerden bu güne kadar Türkler'de has isim ve hemde oymak adı olagelmiş isim Kanik idi Asya dilleri içinde ayrı hususiyete sahip olan Saneskeri'yetin (eski Hindistan dili) söz kuruluşunun bu Türkçe adını bozup Kanişka şeklinde kullanageldikleri anlaşılmaktadır. Nitekim bizim dilimizde söz kuruluşunun Çin dilinin söz kuruluşu ile ayrı olduğundan bizim dilimizdeki hiçbir kelimeyi Çinliler bozmadan söyleyemezler. Mesela; Mehmet'i Muhamadi, Tursun'u Tursun, Kaşgar'ı Haşi, Hoten'i Hotain dedikleri gibi.

Yine Abureyhan Buruni'nin bu bir kelimenin asıl yapısını göstermek Hindistan'ın kadim tarihdeki birçok adların asıl şeklini bulmamıza yol gösterir. Biz bu yol ile yürüyüp Turuşka sözünün asıl Türküşka sözünün asıl Uyük ya da Huyuk, ve Kuşka sözünün asıl Kubuk olduğunu cesaret ile savunabiliriz.

Haberler

FOLKLÖR

Derneğimizin Kültürel faaliyetleri çerçevesinde 1990 yılında oluşturmuş olduğumuz çocuklardan kurulu "Doğu Türkistan Foklör Ekibi" takdir toplamaya devam diyor.

Türkiyede ilk defa 1995 yılı 23 Nisan çocuk Bayramına iştirak eden foklör ekibimiz halkımızın büyük ölçüde takdir ve ilgisine mazhar olmuştur.

Kayseri Valimiz Sayın Saffet Arıkan Bedük ekibimizi tebrik ederek birde hediye vermişlerdir.

TV PROGRAMI

16.6.1995 Tarihinde Kazakistanda uygurca yayın yapan Alma Atı Uygur Televizyon ekibi Kayseriye gelmiş ve burada yaşayan uygurlar hakkında bir program çekmek istediklerini Derneğimize bildirmişlerdir. Bu istekleri derneğimiz yönetim kurulunca görüşülüp elimizdeki her türlü imkanlarla yardımcı olunmuştur. İki gün süre ile misafir edilen ekip son derece memnun olarak Keyseri'den ayrılmıştır.

VEFAT

23.6.1995 Günü Derneğimiz faal ve fedakar üyelerinden olan kardeşimiz Yusuf TÜRKSOY, Kıbrısta vatani görevini ifa etmekte iken şehit olmuştur. Kakederli ailesine baş sağlığı diliyor, murhuma Cenabı Haktan rahmet niyaz ediyoruz.

SÜNNET

23.6.1995 Günü Doğu Türkistanlı kardeşimizden Duruncan Köse, Serkan Acartürk, İlhan Selcuk, Abdülehet Pehlivan, Abdulsamet Pehlivan, İbrahim Yarkentli, Kenan Selçuk, Mesut Yarkentli Ükü ocakları Koca Sinan ilçe teşkilatınca düzenlenen sünnet şöleninde sünnet olmuşlardır. Kendilerine mubarek olsun der. sağlık ve mutluluk dolu bir hayatdileriz.

ÖDÜL TÖRENİ

30.6.1995 Tarihinde okulların tatil olmasıyla beraber

ilk ve orta dereceli okullarda okuyan öğrencilerin sınıf geçme belgeleri derneğimiz yönetim kurulunca değerlendirilmeye alınmış ve bu deyerlendirme sonunda 70 öğrenciye derneğimiz yönetim kurulu tarafından başta kitap olmak üzere değişik hediyeler takdim edilmiş, okullarında başarılarını devam ettirmeleri konusunda kendilerine her türlü yardım ve desteğin imkanlar nisbetinde seferber edileceği bildirilmiştir.

DOĞU TÜRKİSTAN SERGİSİ AÇILDI:

Derneğimiz kültürel etkinliklerinden olan " Doğu Türkistan Sergisi " Bu yılda Kayseri Anadolu Fuarında açılmış, açılışını sayın Valimiz Seffet Arıkan Bedük yapmışlardır.

Açılışa Askeri, mülki erkan ve kalabalık bir halk topluluğu ile birlikte basın ve yayın kuruluşları iştirak etmişlerdir. Bu sergide muhterem ziyaretçilere Doğu Türkistan hakkında önemli bilgiler verilmektedir.

Fuar giriş kapısı önündeki göndere çekilen Gökbayrak Kayseri halkı tarafından oldukça anlamlı bulunmuştur.

DÜĞÜN

16.7.1995 Pazar günü Zümür gül TÜRKÖĞLU ile Bilgehan ERAVŞAR kardeşlerimiz Doğu Türkistan usulu bir düğünle evlenmişlerdir. Genç evlilere ömür boyu mutluluklar dileriz.

NİŞAN

23.7.1995 Pazar günü Galip BATUHAN ve Aypaşa ÖZHAN kardeşlerimiz nişanlanarak evliliye ilk adımı atmışlardır. Bu kardeşlerimize hayırlı uğurlu olsun temennisinde bulunuyor, darısı evliliklerine diyoruz.

HİCRET

Mehmet CANTÜRK

Yerleştiğimiz otellere Vali, Garnizon Komutanı, Belediye Başkanı hoş geldinize geldiler. Kayseri Müftülüğünce camilerdeki, cuma vaaz, hutbelerinde bizden ve dolayısıyla tarihi milli menşeimizden bahis edildi. Zamanın vali muavini Osman Güm-rükçüoğlu ve Belediye Başkanı merhum N. Mehmet Çalık Gençlerimizin hemen hemen hepsini başta Belediye olmak üzere Birlik Mensucat, Sümer Bez Fabrikası, Devlet Su İşleri, Türkiye Elektrik Kurumu, Hava İkmal gibi kuruluşlara işe yerleştirme lütfunda bulundular ve şimdi hepside emekli oldular.

1965 Ekim'den 1966 Nisan'a daha önce geçen üç otele kaldık. Kış aylarında yapılan evler bitmişti. Toprak İskan Müdürlüğü evlere taşınmamızı istedi. Bu arada evlerimiz kış aylarında yapıldığı için dam-ları, duvarları nemli. Hata hatta duvarlardan yer yer su damlarcasına rutubetli idi. Bunu tetkik eden Kayseri'deki mimarlar bu aylarda evlere taşınmamızın sağlık açısından sakıncalı olacağını, en erken Mayıs ayı sonlarında taşınmamızın doğru olacağını söylediler.

Hatta o evleri yapan mühendis Toprak İskan Müdürlüğü'ne mesken hakkında rapor vermiş. Toprak İskan Müdürlüğü ile aramızda bir anlaşmazlık oldu. Bizde şimdi taşınıyoruz, taşınmayız diye iki guruba ayrıldık. Sonra taşınmak isteyenlere polis kuvveti kullanarak taşındırılacağı tehdidi yapıldı. Hatta polis dahi çağrıldı.

Vel hasıl evlere taşındık. Mevsim Nisan ayının başları idi odun, kömür bol

miktar veriliyor, bol bol yakabileceğimizi söylüyorlardı. Mayıs ayının ortalarına kadar tavandan, duvarlardan su damlacıklarını damlamaya, taban betonlarından da terlemeler devam etti. Burada yiyeceklerimiz Toprak İskan Müdürlüğüne temin ediliyordu. Mayıs sonlarında Kayseri'de esnaf, tüccar eşrafından bir grup bizi ziyarete geldiler. Av. Nevzat Türkten, H. İbrahim Özbekar, Hilmi Eskici ziyaret eden gurubun başında idiler. Evlerin rutubetli oluşu nedeniyle çocukların nemli betonların üzerine serilen halı, kilimlerin üzerinde terliksiz dolaştıklarını bizi ziyaret edenler görünce hemen bir kenara çekildiler. Terlik ve betonların üzerine hasır temini için karar verdiler Evlerin ve büyük-küçük herkesin nüfus sayılarını tesbit ettik sonra o gün öğleye müteâkip 4 kamyon hasır ve büyüklü-küçüklü herkese terlik getirilip dağıtıldı. Ve terliksiz betonlara basmayın diye sıhhi bakımından zararlı olduğunu söylediler. O gün ve oğünlerden sonra betonda yatmaktan kurtulduk. Zira (çimento) betonun sıhhi açıdan zararlı olduğunu bilmiyorduk.

Ondan sonraki günlerde yine aynı gurub tarafından mutfak eşyaları, tencere, kaşık, çatal, bıçak, tuzluk gibi eşyalar verildi. Mutfakta kullanılacak eşyaların eksikleri tamamlanmış oldu.

Haziran ayının son günlerinde evlerimizin tapu teslim töreni yapıldı. O dönemde ki Toprak ve İskan Bakanı Sabit Osman Avcı, Kayseri Valisi ve diğer devlet erkânı katıldı. Tapular verildi ve konuşmalar yapıldı bilhassa Bakan Sabit Osman Avcı Doğu Türkistanlılardan biride konuşsun deyince beni ileri sürdüler. Ben de törene katılan herkesi selamladıktan sonra, Türkiye'nin dünyada dostu yokmuş diye başladım. Türkiye'ye ve

Devlet erkânına teşekkür ederek konuşmamı kısa kestim.

Tören bittikten sonra Bakan Avcı hemen bana "Sen bu Türkiye'nin dünyada dostu olmadığı intibasını nasıl edindin" diye beni bir köşeye çekti. Türkiye'ye geldikten sonra mı? veya daha önce mi? diye ısrar edince Afganistan'da bizi Türkiye'den soğutmak için ortaya atılan gerçek dışı sözleri ve Türkiye aleyhinde yapılan propagandaları kısaca ifade ettim.

Tayvan'daki Çankayşek-Çin yönetiminin Afganistan'ın başkenti Kabil'deki Amerika Büyükelçiliğine heyet gönderdiği ve bu heyet tarafından Türkiye'ye gelmemizi engellemeye çalışıldığını söyledim. Bakan hayretler içinde kaldı. Sonrak İskan Kanunlarının İcabları anlatıldı.

Mesela 5 senelik mecburi ikamet, sonra Türkiye içinde istediğimiz yere gidebileceğimiz söylendi ve çocuklarımızı okutmak için okul, genç kızlarımıza halı dokumasını öğretmek için (şimdiki Fuar Merkez Sağlık Ocağı olarak kullanılan binasında yapıldığını izah ederek toplantıya son verdiler. Tören mahallinden onları yolcu ettik.

Çevremizde bulunan ve bizleri seven mukaddesatçı kardeşlerimizin yol göstermesi ve yardımlarıyla devlet Sektöründe işe giremeyen hemşehrilerimizi özel teşebbüsleri ile el sanatlarını teşhir etmeye başladılar.

Bu sanatkarlar, marangöz, demircilik, saatçilik, kunduracı, dericilik, soba imalatı vs. sanat dallarıyla meşgul oldular. Bunun yanında Mili Eğitim Bakanlığınca açılan okuma-yazma kursuna salih avgun Paşa İlkokulunda başladık. Yerleşmemize müteâkip sosyal ve kültürel alanda bilhassa Doğu Türkistan da esaret altında kalan soydaşlarımızın dertlerini ve davamızı anlatabilmek için harekete geçtik. Devam edecek.

GÖKBAYRAK

KATEKS®

KAVAFİOĞLU TEKSTİL

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

✓ **Ham ve Boyalı**

Örme Kumaş

✓ **Çamaşır**

İmalatı & Toptan Satışı

Merkez : Camii Kebir Mah. Cumhuriyet Cad. No.: 3/ C 38040 KAYSERİ

Tel: (0.352) 231 86 19 Tel-Fax: 222 27 28

Fabrika : Organize Sanayi Bölgesi 5. Cadde No.: 12 38070 KAYSERİ

Tel: (0.352) 321 11 24 - 25 -26

Zekeriya Ergüneş

Serçeönü Mah. Mersin Sok. No: 6/B KAYSERİ

TEL: (352) 231 05 94

Fax: (352) 222 69 78

bağkale

BOYA SANAYİ ve TİCARET

Zafer Bağkale

Tel: 231 70 13 - 222 49 12 - 13

Camikebir Caddesi No: 30 KAYSERİ

Hasekioglu

TEKSTİL

Tel İş: 222 41 32 Fax: 232 72 06 Ev: 235 31 06

Camikebir Mah. Camikebir Cad. No: 24/B

KAYSERİ

ÖZ ENDER

MERMER SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

◆ CAMİ

◆ BLOK TAŞ KESME

◆ TORNA

◆ LÜKS MUTFAK

◆ MEZAR

◆ İNŞAAT

◆ SEHBA

◆ DEKORASYON

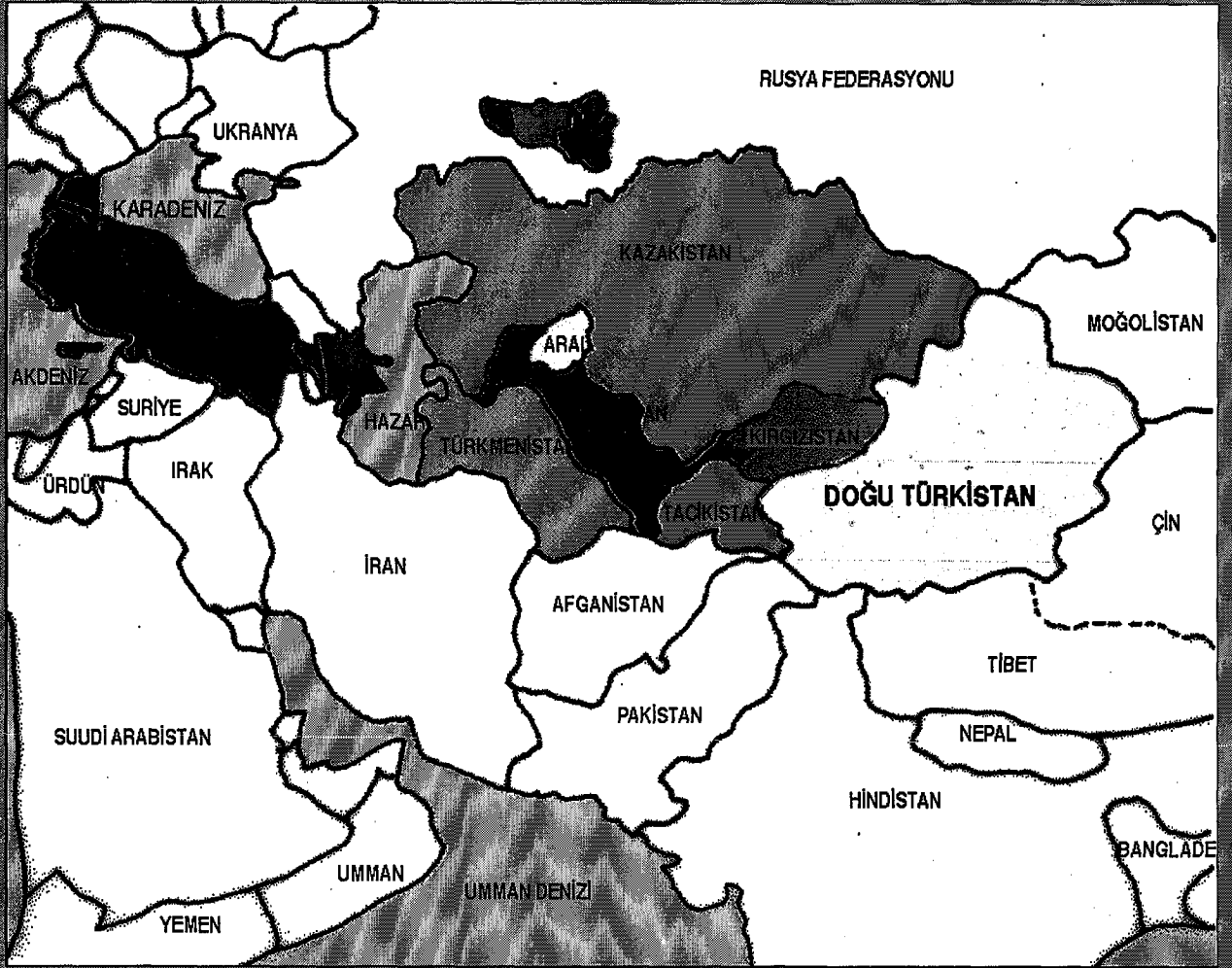
TEL: 336 38 60

KAYSERİ

Eski Sanayi Bölgesi 5. Cad. No: 1

Fab.: Anbar Yolu Üzeri Kamışlık Mevkii

DOĞU TÜRKİSTAN ÇİN İŞGALİNDE

**1.828.418 km²
yüzölçümü ile
35 milyon müslümanın yaşadığı bir
Türk Yurdudur**